

Tango met God?

Promotieonderzoek van Riëtte Beurmanjer

Riëtte Beurmanjer combineert al heel lang geloof en dans. Binnenkort presenteert ze haar proefschrift over bibliodans. Voor *ZijSpiegel* schreef ze een voorproefje.

In de zomer van 1980 volgde ik een cursus ‘improviserend dansen’. Met docent en medecursisten op een terras gezeten filosofeerden we over wat er gebeurt als iemand gracieus danst. Ik associeerde het met het begrip *gratia*, een Latijns

Sandro Botticelli, *Annunciazione* (1489-1490, Uffizi – Florence)

woord dat met ‘dank’ en ‘genade’ vertaald wordt. Met elkaar zochten we naar overeenkomsten en verschillen tussen ‘gratie in de dans’ en ‘gratie in de theologie’. Ik kon toen niet vermoeden dat ik nog eens een dissertatie zou schrijven waarin het woord ‘genade’ in relatie tot dans een rol zou spelen.

Komend voorjaar hoop ik mijn proefschrift te verdedigen: *Tango met God? Een theoretische verheldering van bibliodans als methode van spirituele vorming*. Het is gebaseerd op mijn professionele praktijk als begeleider van bibliodans – een vorm van geïmproviseerd dansen naar aanleiding van teksten en thema’s uit de Bijbelse traditie. Ik beschrijf voorbereidingsproces en programmaontwerpen voor enkele sessies, breng de theoretische noties die daarin verscholen zitten aan het licht en verhelder deze met behulp van theorievorming uit de literaire en danswetenschap en spiritualiteitstudies. De ‘*thick description*’ (beschrijving van observaties met hun context) die daarvan het resultaat is, vormt het uitgangspunt voor de reflectie op de theologische betekenis ervan.

Actief en ontvankelijk

Een van de thema’s die ik uitwerk, is het spanningsveld tussen actie en ontvankelijkheid. Vanuit de danswetenschap gezien is het improviserend dansen een ‘sensomotorische’ activiteit. Als je danst ben je actief door te bewegen (-motorisch) en neem je met je zintuigen waar

(senso-) wat zich buiten je aan je voordoet aan bijvoorbeeld licht en geluid, maar ook wat in je lichaam gebeurt: hoe je spieren spannen en ontspannen, je adem gaat en je hart klopt. Tegelijkertijd merk je dat het dansen ook beelden, gevoelens of herinneringen oproept. Als je danst ben je dus actief in het bewegen en ontvankelijk in het waarnemen van wat je beweging teweegbrengt.

Bibliodans als *lectio divina*

Vanuit het perspectief van de spiritualiteitstudies kun je het dansen zien als een spirituele oefening. Je oefent je in een bepaalde manier van omgaan met jezelf, je omgeving, anderen en met de goddelijke dimensie daarin. Door het sensomotorisch karakter van de dans maak je je een houding eigen van ‘contemplatie in actie’. In bibliodans oefen je je in een actief en contemplatief omgaan met een Bijbeltekst. Je brengt deze immers actief tot uitdrukking en je bent contemplatief in het gewaarworden van wat dit oproept aan sensaties en affecties. Bibliodans is een vorm van *lectio divina*, het beschouwend lezen van de Bijbel. Door je dansend in te leven in de tekst en ermee in gesprek te gaan vanuit de ervaringen die de dans in je oproept, hoop je inzicht te krijgen in wie je bent in relatie tot God en hoe dit in je dagelijks leven kan doorwerken. En je hoopt dat zich momenten voordoen dat ‘hemel en aarde elkaar raken’, en je misschien een glimp van God opvangt.

Je werkt om een actief-contemplatieve houding te ontwikkelen. Tegelijkertijd weet je dat je niet in de greep hebt of het inzicht of de ontmoeting waarop je hoopt, tot stand komt. Volgens Kees Waaijman is deze spanning tussen werken en niet-in-de-greep-hebben eigen aan het fenomeen spirituele oefening. Hij beschrijft het als een spanning tussen de *skopos*, het doel waaraan men werken kan, en de *telos*: het resultaat van geestelijke oefeningen, dat men niet in de greep heeft maar als een geschenk ontvangt.

Genade meemaken

In bibliodans hoop je dat de Bijbeltekst naar aanleiding waarvan je danst, betekenis zal krijgen. Om met de woorden uit het verhaal over de ontmoeting van Maria en Gabriël te spreken: je hoopt dat ‘het woord van God niet krachteloos zal wezen’. In het verhaal wordt duidelijk dat Maria actief, ontvankelijk en contemplatief eraan bijdraagt dat het woord van God niet krachteloos blijft. Zij overweegt Gabriëls woorden en geeft weer wat deze bij haar teweegbrengen. In haar ‘mij geschiede naar uw woord’ spreekt zij actief haar ontvankelijkheid uit voor de werkzaamheid van de heilige Geest en de kracht van de Allerhoogste. Gabriël noemt haar begenadigd.

De spanning tussen actie en ontvankelijkheid, tussen werken en niet-in-de-greep-hebben is een genadevolle spanning. Zij verwijst naar de rol van zowel Maria als God in het vrucht-dragen van het woord van God. Trees Versteegen verheldert dit beeld van genade aan de hand van het begrip ‘*tender competence*’ van Norvene Vest: ‘Als wij volledig verantwoordelijk zijn, is er geen plaats voor Gods handelingen. Als we totaal hulpeloos zijn, weigeren we niet alleen Gods wens om in ons midden werkzaam te zijn, maar ook de mogelijkheden die er voor ons zijn, en onze eigen competentie om die te gebruiken.’

Dit begrip bevrijdt me van het idee dat genade zou gaan over een stil en afhankelijk wachten op de gunst van God, maar ook van het idee dat ik de gunst van God door allerlei inspanning zou moeten verwerven. Genade gaat over een actief en ontvankelijk tegemoet treden van God, open voor het niet in de greep te krijgen geheim van een ontmoeting... Ik hoop mezelf en anderen de komende jaren nog vaak dansend te kunnen oefenen in deze gracieuze houding van ‘*tender competence*’.

Riëtte Beurmanjer

Kijk op www.riettebeurmanjer.nl voor de datum van de promotie, bestelgegevens van het boek of bibliodansworkshops. Of mail naar h.beurmanjer@planet.nl.